

**РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
НАРОДЕН ПРАВОБРАНИТЕЛ**

ИНФОРМАЦИЈА

**ЗА СОСТОЈБАТА СО ДЕЦАТА НА УЛИЦА ВО
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

Скопје, февруари 2015

ВОВЕД

Честопати сме сведоци на деца кои питачат сами или заедно со своите родители. Гледаме деца кои одејќи од маса до маса во угостителските објекти, стоејќи на раскрсниците или седејќи на плочниците со испружена рака молат за милостина. Поминуваме покрај децата кои свират на музички инструмент на улица или на јавните фреквентни места, семејства и деца кои бараат финансиска помош покажувајќи разни документи за наводната или вистинска тешка здравствена/социјална состојба во која се наоѓаат. Исто така, среќаваме деца во предучилишна или училишна возраст, во облека несоодветна на временската состојба и питачат, деца застанати пред семафорот кои питачат или ги бришат стаклата од автомобилите, без разлика на временската состојба.

Гледаме, поминуваме, коментираме но, сликата не се менува. Таа е реална и присутна во скоро сите градови во Република Македонија.

Народниот правобранител преку посебното Одделение за заштита на правата на децата ги следи состојбите во однос на обезбедувањето, почитувањето и заштитата на уставните и законските права на децата, и во тој контекст ја следи и состојбата со децата на улица. Поттикнат од оваа секојдневна слика, како и од претставките на родители чии деца им биле одземени од страна на Центарот за социјална работа, затоа што биле затекнати на питачење, Народниот правобранител, согласно Годишната програма за работа за 2014 година спроведе истражување за состојбата со децата на улица во Република Македонија.

Народниот правобранител истражувањето го спроведе во текот на втората половина на 2014 година преку Прашалник кој го достави до сите ЈУ Меѓуопштински центри за социјална работа низ градовите во Република Македонија. Прашалникот го пополниле 29 Меѓуопштински центри за социјална работа, со исклучок на ЈУ Меѓуопштински центар за социјална работа во Тетово.

ЕВИДЕНЦИЈАТА НА ДЕЦА НА УЛИЦА

Меѓуопштинските центри за социјална работа во Република Македонија се надлежни институции за социјалната заштита и за спречување и надминување на основните социјални ризици со кои се среќава граѓанинот и семејството во текот на животот. Исто така Центарот за социјална работа е орган за старателство и врши надзор над вршењето на родителското право, ја следи состојбата во семејството, предлага мерки (превентивни и репресивни) и може да иницира постапка за одземање на родителското право.

Заради заштита на детето, неговите права и најдобриот интерес Центарот за социјална работа одлучува дали ќе користи институционална или вон-институционална форма за згрижување на детето и во тој контекст детето може да биде упатено во Дневен центар за деца на улица.

Анализата на податоците добиени од 29 Центри за социјална работа покажува дека во 12 Центри за социјална работа не се евидентирани деца на улица, додека во 17 градови низ Републиката има евидентирано деца на улица, и тоа во градовите: Скопје, Битола, Куманово, Кичево, Велес, Гостивар, Прилеп, Неготино, Штип, Кочани, Струмица, Кавадарци, Веница, Охрид, Дебар, Гевгелија и Ресен.

Центар за социјална работа	Евидентирани деца кои питачат
Скопје	113
Битола	23
Куманово	20
Велес	15
Гостивар	11
Кичево	10
Прилеп	9
Неготино	8
Штип	7
Кочани	4
Кавадарци	4

Струмица	3
Виница	2
Охрид	2
Дебар	2
Гевгелија	2
Ресен	1
Вкупно	233

Табела 2: Евидентирани деца на улица според добиени податоци од ЈУ Меѓуопштински центар за социјална работа.

Анализата на податоците добиени од Меѓуопштинските центри за социјална работа покажа дека најголемиот број од децата на улица се припадници на ромската етничка заедница, а помал број се припадници на македонска и турска заедница. Меѓу евидентираниите деца 111 се од машки пол, а 125 од евидентираниите деца се од женски пол.

Најголем број од децата на улица се евидентирани во Скопје, потоа во Битола, Куманово, Велес, Гостивар и Кичево итн. Најмалите деца затекнати на улица биле стари само неколку месеци и тоа во градовите Велес, Прилеп и Гевгелија, а најголемите се на возраст од 17 години и тоа во градовите Велес и Неготино.

Според одговорите од Меѓуопштинските центри за социјална работа, деца на улица нема, односно не се евидентирани во градовите: Делчево, Берово, Демир Хисар, Св. Николе, Кратово, Струга, Валандово, Крива Паланка, Пробиштип, Радовиш, Македонски брод и Крушево. Инаку, децата кои се евидентирани како деца на улица најчесто се затекнати како питачат сами или заедно со родител/и, а има и деца кои се занимаваат со миеење на стакла, собирање на пластични шишиња, или пак, едноставно денот го поминуваат во бесцелно талкање по улиците. Па така, ЈУ Меѓуопштинскиот центар за социјална работа во Охрид во прашалникот наведе дека на територијата на Охрид се затекнати и евидентирани деца кои најголемиот дел од денот го поминуваат во скитање и безделничење.

ДЕЦАТА НА УЛИЦА НИЗ ЕВИДЕНЦИИТЕ НА МЕЃУОПШТИНСКИТЕ ЦЕНТРИ ЗА СОЦИЈАЛНА РАБОТА

ЈУ Меѓуопштински центар за социјална работа на град Скопје

Во Меѓуопштинскиот центар за социјална работа на град Скопје се евидентирани 113 деца на улица и сите се припадници на ромската заедница кои се занимаваат со питачење и миеење на стакла. Од нив 52 се машки и 61 се женски деца. Центарот располага со 2 дневни центри за деца на улица, во Гази Баба и Кисела Вода, со капацитет од 25 и 15 деца. Од вкупно евидентираниот број

на деца на улица 82 деца, односно 35 машки и 47 женски деца се упатени во Дневен центар за деца на улица.

Етничка припадност	Пол		Возраст	
	М	Ж		
Роми	52	61		

Од вкупниот број на деца, 15 се вклучени во образованието, односно се запишани во прво одделение, а во зависност од возраста на детето се вклучува и во вечерно училиште. Има деца кои не се вклучени во образование, заради немање извод од матична книга на родени или пак надмината е возраста за вклучување во редовно образование. Центарот потврдува дека има деца кои не се запишани во матичната книга на родените, но не е наведен нивниот број. Ваквите случаи се упатуваат во Министерството за труд и социјална политика или до невладини организации заради дополнителен упис во матичната книга, а се доставуваат и податоци до комисијата при Министерството за труд и социјална политика со пополнување на прашалник за секое дете.

За секое од децата се изготвува индивидуален план од страна на стручен тим во состав: социјален работник, педагог, психолог и правник. Освен со децата советувајќи се работи и со родителите. На децата им се врши редовен систематски преглед и вакцинација.

Центарот за социјална работа врши надзор над родителското право на родителите кои ги злоупотребуваат децата за питачење или за вршење на други работи на улица. Исто така привремено ги одзема децата и ги згрижува, а спрема родителите покренуваат постапка за одземање на родителското право.

Во 2013 година Центарот во 15 случаи им укажал на родителите на недостатоците и пропустите во вршењето на родителското право, а во периодот јануари-август 2014 година укажал во 10 случаи. Во сите овие случаи донел решение за постојан надзор над вршењето на родителското право кој се врши во просек од 6 месеци до 1 година. Во периодот јануари-август до надлежниот суд доставил 2 предлога за одземање на родителското право и постапките се во тек.

Децата кои се одземени од родителите се сместуваат во згрижувачко семејство или во ЈУ за деца без родители и родителска грижа, при што се следи нивната состојба преку надзор и непосреден увид, два пати во неделата. Заради подобрување на состојбата во овие семејства се организирани и превентивни работилници за деца и родители кои многу ретко се посетени од страна на родителите на овие деца.

ЈУ Меѓуопштински центар за социјална работа Битола

Во Меѓуопштинскиот центар за социјална работа Битола се евидентирани 23 деца на улица, припадници на ромската заедница. 9 деца се машки, а 14 се женски деца, на возраст од 4-13 години. Сите деца се занимаваат со питачење.

Центарот располага со Дневен центар за деца на улица со капацитет за работа со 10 деца.

Од вкупно евидентираниот број на деца на улица 13 деца се упатени во Дневен центар за деца на улица. Инаку, 15 деца живеат со двајцата родители, а 8 деца со еден родител. Децата, односно семејството користат социјална парична помош, народна кујна, дел од родителите се корисници на родителски додаток за трето дете или посебен додаток. Меѓуопштинскиот центар за социјална работа Битола има добра соработка со здравствената установа и се обезбедува соодветна здравствена заштита на децата на улица.

Етничка припадност	Пол		Возраст	
	М	Ж	М	Ж
Роми	9	14	од 4 до 13 години	од 5 до 13 години

Од евидентираниите, 11 деца се вклучени во образованието и редовно посетуваат настава, а 6 деца не се вклучени, заради што писмено е известно основното реонско училиште, Секторот за основно и средно образование при Министерството за образование и наука и Бирото за развој на образованието. Во Битола нема деца кои не се запишани во матичната книга на родените.

Центарот за социјална работа Битола врши надзор над родителското право на родителите кои ги злоупотребуваат децата за питачење или за вршење на други работи на улица и во тој контекст во 2013 година донел 7 решенија за постојан надзор над вршењето на родителското право, а во периодот јануари-август донел 4 такви решенија. Во просек времетраењето на надзорот е од 3-6 месеци. Инаку, се спроведува стручно-советодавна работа со родителите кои тешко соработуваат со стручниот тим. Согласно изготвен план и програма за работа со деца на улица, два пати во неделата се врши и посета на домот, односно семејството. Во Битола, од страна на Центарот за социјална работа нема донесено решение за времено одземање на дете од родител, ниту пак во истражувачкиот период е доставен предлог за одземање на родителско право.

ЈУ Меѓуопштински центар за социјална работа Куманово

Во Меѓуопштинскиот центар за социјална работа Куманово се евидентирани 20 деца на улица, припадници на ромската заедница. 5 деца се машки, а 15 се женски деца, кои се занимаваат со питачење.

Етничка припадност	Пол		Возраст	
	М	Ж	М	Ж
Роми	5	15	од 4 до 13 години	од 5 до 13 години

Центарот за социјална работа во Куманово не располага со Дневен центар за деца на улица и со овие деца работи стручен тим во просториите на центарот, врз основа на изготвен индивидуален план за работа од стручен работник.

Само 3 деца се вклучени во образование и тоа 1 дете во второ, 1 во петто и 1 во седмо одделение и сите редовно посетуваат настава.

Според податоците добиени од Центарот за социјална работа Битола 5 деца не се вклучени во образование, иако според возраста потребно е да бидат во училиште, а има и деца кои не може да бидат вклучени во образование заради поодмината возраст. Сите деца евидентирани во Центарот се запишани во матичната евиденција, при што пет деца живеат со двајцата родители, 13 живеат само со еден родител, а 2 деца се без ниту еден од родителите. Едно од децата кои живее само со еден родител е евидентирано и како сторител на казниви дела. Децата, односно семејството користи социјална парична помош, еднократна парична помош и им се дава психосоцијална поддршка. Центарот за социјална работа Битола соработува со здравствените установи во Куманово заради обезбедување на соодветна здравствена заштита на децата на улица.

Покрај психосоцијалната поддршка од страна на овој центар се врши надзор над родителското право на родителите кои ги злоупотребуваат децата за питачење или за вршење на други работи на улица и во тој контекст во 2013 година во 12 случаи им укажал на родителите на недостатоците и пропустите во вршењето на родителското право, а во 8 случаи укажал во периодот јануари-август 2014 година. Во текот на 2013 година донел 4 решенија за постојан надзор над вршењето на родителското право, а во периодот јануари-август донел 5 такви решенија. Во просек времетраењето на надзорот е 6 месеци. Се спроведува и стручно-советодавна работа со родителите и децата по потреба или 2-3 пати во месецот.

Во 2013 година од страна на Центарот донесени се 2 решенија за времено одземање на дете од родител, а привремено одземените деца биле сместени во ЈУ за деца и младинци со воспитно-социјални проблеми „25 Мај“-Скопје. Исто така Центарот има поднесено предлог за одземање на родителското право до надлежен суд во еден случај во текот на 2013 година, кој бил прифатен од страна на надлежен суд.

ЈУ Меѓуопштински центар за социјална работа Кичево

Во Меѓуопштинскиот центар за социјална работа Кичево се евидентирани 10 деца на улица, припадници на ромската заедница. 7 од овие деца се машки, а 3 се женски, на возраст од 6-12 години, кои се занимаваат со питачење.

Етничка припадност	Пол		Возраст	
	М	Ж	М	Ж
Роми	7	3	од 6 до 12 години	од 10 до 12 години

Центарот за социјална работа во Кичево нема Дневен центар за деца на улица и со овие деца работи стручен тим од центарот, врз основа на изготвен индивидуален план за работа од стручен тим.

Само 2 деца се вклучени во образование, во петто одделение, а 8 деца не се вклучени поради непоседување на документација и лошата материјална состојба на родителите.

Децата на улица евидентирани во Центарот живеат со родителите и само 2 од овие деца живеат само со еден родител. Нема деца евидентирани како сторители на казниви дела. Спрема родителите кои ги злоупотребуваат децата за питачење Центарот применува мерка вршење надзор на родителското право, која во просек трае од 6 месеци до 1 година. Понатаму врши редовни посети во домот и средби во Центарот.

Во текот на 2013 година во 8 случаи Центарот им укажал на родителите на недостатоците и пропустите во вршењето на родителското право и во 6 случаи укажал во периодот јануари-август 2014 година, во кој период има донесено 9 решенија за постојан надзор над вршењето на родителското право.

Центарот за социјална работа Кичево два пати во неделата спроведува стручно-советодавна работа со децата и родителите и досега нема донесено решение за времено одземање на дете од родител, ниту предложил одземање на родителското право. Родителите соработуваат со стручниот тим од Центарот но треба уште повеќе да се зајакне оваа соработка, со што центарот очекува дека ќе се зголеми и ефикасноста на преземените мерки во врска со однесувањето на родителите.

ЈУ Меѓуопштински центар за социјална работа Велес

Во Меѓуопштинскиот центар за социјална работа Велес се евидентирани 15 деца на улица. Три од овие деца се припадници на турската етничка заедница, а 12 на ромската заедница. Најмалата возраст на детето од турска заедница е 13 години, а кај дете на улица од ромска заедница возрасната граница на децата се движи од 0-17 години. Најголемиот број од децата на улица се машки, а само 4 деца се женски и сите се занимаваат со питачење.

Етничка припадност	Пол		Возраст	
	М	Ж	М	Ж
Роми	9	3	од 0 до 17 години	од 0 до 16 години
Турци	2	1	15 и 17 години	13 години

Центарот за социјална работа Велес нема Дневен центар за деца на улица и со овие деца работи стручен тим во просториите на центарот.

Сите деца од турска заедница се вклучени во образованието и тоа во шесто и осмо одделение, а две од 12-те деца Роми се вклучени во второ, односно петто одделение во подрачното основно училиште. Заради сезонската работа на

родителите надвор од градот, дел од децата отсутнуваат од настава, односно не одат редовно на училиште.

Од останатите 10 деца евидентирани како деца на улица, 3 се на предучилишна возраст, а 7 имаат навршено повеќе години и не може да се вклучат во образование. Сите деца живеат со родителите и тоа 10 со двајцата родители, а 5 со еден родител. Едно од децата кое живее со двајцата родители е евиденирано и како дете сторител на казниво дело. Децата на улица се здравствено осигурени.

Заради подобрување на односот на родителите и грижата за децата Центарот за социјална работа Велес спроведува советодавно-стручна работа најмалку двапати во месецот, им укажува на родителите на недостатоците и пропустите во вршењето на родителското право, иако соработката со родителите се одвива отежнато и повремено, поради сезонските работни ангажмани. Според Центарот потребно е да се подобри финансиската поддршка на семејствата како корисници на социјална парична помош, да се преземат мерки за решавање на станбено-материјалната положба, како и вработување на родителите, со што ќе се зголеми капацитетот на родителите за грижа на децата, но и состојбата на семејството генерално.

ЈУ Меѓуопштински центар за социјална работа Гостивар

Во Меѓуопштинскиот центар за социјална работа Гостивар се евидентирани 11 деца на улица. Сите се припадници на ромската заедница и тоа 6 деца се машки, а 5 се женски деца, на возраст од 6-13 години, кои се занимаваат со питачење.

Етничка припадност	Пол		Возраст	
	М	Ж	М	Ж
Роми	6	5	од 6 до 12 години	од 6 до 13 години

Центарот за социјална работа Гостивар не располага со Дневен центар за деца на улица и истите се упатуваат во Одделение за малолетници при овој центар. За децата за кои е потребно редовно следење се изготвува индивидуален план за работа.

Во текот на 2013 година и во периодот јануари-август 2014 година, осум деца се вклучени во образование и тоа 5 деца во прво одделение, 1 во трето, 1 во шесто и 1 во седмо одделение. Децата не посетуваат редовно настава во училиште под влијание на семејната средина и незаинтересираност на родителите. 4 деца не се вклучени во образование иако Центарот работи со семејствата, односно редовно остварува средби и контакти заради подигање на свеста на родителите за значењето на образованието и обврската да ги запишат децата во училиште.

Според податоците со кои располага Центарот, три од овие деца на улица не се запишани во матичната евиденција, заради што Центарот презема мерки во

соработка со Управата за водење на матични книги. Најголемиот број од децата (9 деца) живеат со еден родител и 2 деца се без ниту еден родител. Семејствата на овие деца се корисници на социјална парична помош, а им се помага преку донации со храна, облека, користење на бесплатен одмор за децата и сл. На сите деца им се обезбедува здравствена заштита.

Центарот советодавно и стручно работи со родителите, два до три пати во месецот, им укажува на недостатоците во текот на цела година. На почетокот соработката е задоволителна, но по извесен период родителите го губат интересот за соработка со стручниот тим. Иако до сега нема одземено дете од родител ниту поднесено предлог за одземање на родителското право, центарот за социјална работа ја следи состојбата на децата на улица и смета дека е потребна системска и поинтензивна работа со семејствата на децата на улица, но и постојано стручно усовршување на стручните лица за оваа проблематика.

ЈУ Меѓуопштински центар за социјална работа Прилеп

Во Меѓуопштинскиот центар за социјална работа Прилеп се евидентирани 9 деца на улица од ромска заедница, од кои 6 машки и 3 женски деца, кои се занимаваат со питачење. Едно од децата е старо само 4 месеци, 2 деца се на возраст од 4 години, 1 дете има 6 години, 1 е 9 години, 2 деца се на возраст од 10 години и 2 на возраст од 11 години.

Етничка припадност	Пол		Возраст	
	М	Ж		
Роми	6	3	Од 4 месеци до 11 години	

Центарот за социјална работа Прилеп располага со Дневен центар за деца на улица кое се уште не отпочнало со работа, поради што овие деца се упатуваат во Одделение за работа со деца во ризик при Центарот за социјална работа.

Само четири деца се вклучени во образование, но наставата не ја посетуваат редовно поради материјалната состојба на семејството. Четири од петте деца се во предшколска возраст.

Во Центарот за социјална работа Прилеп е евидентирано едно дете кое не е запишано во матичната книга на родените и не му е обезбедена здравствена заштита, исто како и на три други деца кои не се достапни на Центарот.

Семејствата на децата на улица се корисници на социјална парична помош и помош во натура.

Центарот за социјална работа Прилеп два пати во неделата спроведува стручно-советодавна работа со родителите, им укажува на пропустите во вршењето на родителското право, а носи и решенија за постојан надзор над вршењето на родителското право. Така, во 2013 година на 4 семејства им укажал на недостатоците во вршењето на родителското право, а во периодот јануари-

август укажал на пропусти во 10 случаи и донел 3 решенија за постојан надзор кој во просек трае една година, со увиди во домот, средби во центарот и спроведување на стручно-советодавна работа. Соработката со родителите не е на задоволително ниво.

ЈУ Меѓуопштински центар за социјална работа Неготино

Во Меѓуопштинскиот центар за социјална работа Неготино се евидентирани 8 деца на улица од ромската заедница. Едно дете е машко, а седум се женски деца, на возраст од 1-17 години, кои се занимаваат со питачење.

Етничка припадност	Пол		Возраст	
	М	Ж	М	Ж
Роми	1	7	3 години	од 1 до 17 години

Центарот за социјална работа во Неготино нема Дневен центар за деца на улица и со овие деца работи стручен тим од центарот, врз основа на изготвен индивидуален план за работа.

Ниту едно од децата не е вклучено во образовниот процес, односно родителите не ги запишуваат иако советодавно е работено, не е забележана подобрена состојба, особено поради лошата материјална и станбена состојба на семејствата и ниското ниво на хигиена. Шест од децата на улица живеат со своите родители, а 2 деца со еден родител.

Семејствата се корисници на социјална парична помош и друг вид на социјална заштита и во соработка со локалната самоуправа биле преземени мерки за вклучување во водоводната мрежа. Децата имаат здравствена заштита и нема деца кои не се запишани во матична евиденција.

Спрема родителите кои ги злоупотребуваат децата за питачење Центарот применува различни мерки, како што е предупредување, советување, информирање, а применува и мерка укажување. Во 2013 година во 4 случаи ја применил оваа мерка и исто толку за периодот јануари-август 2014 година. Родителите соработуваат со Центарот, но секогаш е тоа по иницијатива на Центарот и често пати не се придржуваат на договореното, согласно третманот. Според центарот потребно е да се преземат мерки за подобрување на материјалните и станбените услови на семејствата на децата на улица и преку советување да се подобри состојбата, односно да се дојде до одговорно родителство, со цел почитување на правата на децата.

ЈУ Меѓуопштински центар за социјална работа Штип

Во Меѓуопштинскиот центар за социјална работа Штип бројот на евидентирани деца на улица е 7, сите се припадници на ромската заедница, на возраст од 1-10 години. Децата се занимаваат со питачење.

Етничка припадност	Пол		Возраст	
	М	Ж	М	Ж
Роми	4	3	од 2 до 10 години	од 1 до 10 години

Центарот за социјална работа во Штип нема Дневен центар за деца на улица и со овие деца работат вработените во центарот, исто и со родителите на овие деца, а доколку децата немаат родители или пак истите се надвор од Македонија децата се сместуваат во установи за социјална заштита или згрижувачко семејство.

Социјалниот работник или координаторот на предметот изработува индивидуален план за работа со децата на улица, кои особено се идентификуваат за време на летниот период. Две од децата се без здравствено осигурување, а 4 деца не се со место на живеење на територијата на оваа општина, односно биле дојдени од Битола заедно со нивната мајка.

Со родителите центарот работи советодавно, им укажува на недостатоците во вршењето на родителското право, а по потреба спроведува стручно-советодавна работа. Досега не применил поригорозна мерка спрема родителите, освен укажување во еден случај за пропусти во вршењето на родителското право.

ЈУ Меѓуопштински центар за социјална работа Кочани

Во Меѓуопштинскиот центар за социјална работа Кочани се евидентирани 4 деца на улица, Роми, на возраст од 6-14 години, кои се занимаваат со питачење.

Етничка припадност	Пол		Возраст	
	М	Ж	М	Ж
Роми	2	2	11 и 14 години	6 и 9 години

Центарот за социјална работа Кочани не располага со Дневен центар за деца на улица и со овие деца работи стручен тим на центарот, врз основа на изготвен индивидуален план за работа од стручен работник.

Сите деца се вклучени во образование, и само 1 дете не оди редовно.

Центарот наведува дека имаат добра соработка со родителите со цел враќање на децата во училишните клупи и во семејството, односно работат да нема деца на улица. Овој центар смета дека треба да се зајакне соработката со педагошко-психолошката служба во училиштата, заради навремено известување и интервенирање за случаи на деца на улица.

ЈУ Меѓуопштински центар за социјална работа Струмица

Во Меѓуопштинскиот центар за социјална работа Струмица 3 деца се евидентирани како деца на улица. Едно дете е Македонец, на возраст од 12 години и 2 се Турци на возраст од 10 години. Овие деца на улица се занимаваат со питачење.

Етничка припадност	Пол		Возраст	
	М	Ж	М	Ж
Македонци	1		12 години	
Турци		2		10 години

Центарот за социјална работа Струмица не располага со Дневен центар за деца на улица, туку со нив се работи како со деца во ризик, врз основа на изготвен индивидуален план за работа и третман на корисник од страна на социјален работник и педагог.

Сите три 3 деца се вклучени во образование и тоа 1 дете во шесто одделение и 2 во второ одделение. Децата од турска етничка припадност непосетуваат редовно настава, поради немотивираност од нивните родители кои исто така се без образование и приоритет и се дава на работата, односно обезбедување средства за егзистенција.

Според податоците добиени од овој центар има 3 деца кои не се запишани во матична евиденција на родени. Две деца живеат со родителите, а едно живее само со еден родител, но на сите семејства им е обезбедена социјална парична помош.

Центарот ја истакнува нецелосната соработка со општата болница во врска со обезбедување здравствена заштита на овие деца, заради што и понатаму се преземаат мерки за обезбедување здравствен преглед на децата на улица.

Од страна на стручниот тим се врши постојан надзор над вршењето на родителското право, најчесто во период од 6 месеци. Предвидените мерки на заштита се реализираат преку непосредни увиди во домот, контакти со училиштето, со соседството, задолжување на родителите за посета на одредено советувашиште и сл. Во тој контекст не сите родители се спремни за соработка со центарот. Во 2013 година во 5 случаи Центарот укажал на недостатоците во вршењето на родителското право, но не донел решение за постојан надзор, додека во периодот јануари-август 2014 година во 3 случаи применил мерка укажување и во 1 случај донел решение за постојан надзор над вршењето на родителското право. Исто така, центарот за социјална работа спроведува стручно-советодавна работа со родителите на деца на улица, а во соработка со Секторот за внатрешни работи на локално ниво презема координативни активности за надминување на појавата на питачење.

Стручниот тим од Центарот заради заштита на правата и најдобриот интерес на детето поведе постапка, односно предлог за одземање на родителското право во текот на 2013 година, во 1 случај, кој предлог бил

прифатен од страна на надлежен суд. Детето било сместено во згрижувачко семејство.

ЈУ Меѓуопштински центар за социјална работа Кавадарци

Во Меѓуопштинскиот центар за социјална работа Кавадарци се евидентирани 4 деца на улица, припадници на ромската заедница, на возраст од 8-15 години, кои се занимаваат со питачење, собирање на пластични шишиња од контејнери и сл.

Етничка припадност	Пол		Возраст	
	М	Ж	М	Ж
Роми	4		8, 12, 13 и 15 години	

Центарот за социјална работа не располага со Дневен центар за деца на улица и овие деца се упатуваат во ЈУ Завод за згрижување на деца со воспитно-социјални проблеми во Скопје.

Од евидентираните деца само 1 дете е вклучено во образовниот процес, односно посетува настава во паралелка за деца со посебни потреби. Со родителите се работи стручно и советодавно, укажувајќи на обврските за грижа за детето и упис во образование.

Две деца евидентирани во Центарот не се запишани во матичната евиденција и во тек е постапка во која Центарот презема мерки за надминување на овој проблем, со цел запишување на децата во книгата на родени. Исто така овие деца немаат здравствена заштита.

Едно од децата евидентирано во центарот како дете на улица е евидентирано и како сторител на казниви дела.

Семејствата на децата на улица се корисници на социјална помош.

Центарот за социјална работа писмено им укажува на родителите кои ги користат децата за питачење и во 2013 година оваа мерка ја употребил во 4 случаи. Исто така, три пати месечно спроведува стручно-советодавна работа со родители и деца, а соработката со родителите е на задоволително ниво.

Центарот не наведува податок во колку случаи донел решение за времено одземање на дете од родител, а наведува дека одземените деца се сместуваат во ЈУ Завод за згрижување на деца со воспитно-социјални проблеми во Скопје.

ЈУ Меѓуопштински центар за социјална работа Веница

Во Меѓуопштинскиот центар за социјална работа Веница се евидентирани 2 деца на улица, Роми, на возраст од 10-12 години од женски пол. Децата се занимаваат со питачење.

Етничка припадност	Пол		Возраст	
	М	Ж	М	Ж
Роми	2			од 10 до 12 години

Центарот за социјална работа не располага со Дневен центар за деца на улица и овие деца се упатуваат во центар за деца во ризик во Кавадарци. Едновремено во овој дневен центар се работи и со нивните родители, врз основа на изработен план за работа. Двете деца се запишани во второ одделение и редовно посетуваат настава. Во Центарот досега не се евидентирани деца кои не се запишани во матична книга на родени, а децата на улица живеат со еден родител. На децата им е обезбедена здравствена заштита.

Во текот на 2013 година, Центарот во 2 случаи применил мерка Укажување спрема родителите за недостатоци во вршење на родителското право и во 1 случај донел решение за постојан надзор над вршење на родителско право. Досега не ја применил мерката времено одземање на дете од родител.

ЈУ Меѓуопштински центар за социјална работа Охрид

Во Меѓуопштинскиот центар за социјална работа Охрид се евидентирани 2 деца на улица. Едно дете е од македонска припадност на возраст од 9 години, а 1 дете Ром на возраст од 5 години. Двете деца се занимаваат со питачење и бесцелно талкаат по улица.

Етничка припадност	Пол		Возраст	
	М	Ж	М	Ж
Роми	1		5 години	
Македонци	1		9 години	

Центарот за социјална работа Охрид не располага со Дневен центар за деца на улица, но располага со Транзитен центар кој функционира само за време на летната сезона во Охрид. На територијата на општина Охрид децата на улица доаѓаат од други општини и истите се сместуваат во транзитен центар, а потоа со асистенција на овој центар се враќаат во нивните матични живеалишта, за што се известуваат месно надлежните центри за социјална работа заради преземање мерки во нивна надлежност.

Семејствата на децата на улица евидентирани во овој центар се корисници на социјална парична помош и се вклучени во проектот „топол оброк“, а користат и ресурси од Црвениот крст или донации. Децата користат здравствена заштита.

Центарот за социјална работа спрема еден родител спровел мерка надзор над вршење на родителско право и најмалку еднаш во неделата спроведува стручно советодавни активности спрема родителите, односно семејствата во ризик. Досега овој центар нема донесено решение за времено одземање на дете

од родител, иако имаат на располагање различни ресурси за сместување на евентуално одземени деца, како што се згрижувачко семејство, мал групен дом и сл.

Соработката со родителите се оценува како задоволителна, што се гледа особено преку надзорот над вршењето на родителското право која мерка во просек е во траење од 6 месеци. Според центарот потребно е на локално ниво да се разгледа проблемот со питачењето на децата и воопшто децата на улица и да се изработи локална стратегија за оваа проблематика и нејзино имплементирање во практиката, односно на терен.

ЈУ Меѓуопштински центар за социјална работа Дебар

Во Меѓуопштинскиот центар за социјална работа Дебар се евидентирани 2 деца на улица, припадници на ромската заедница, на возраст од 9 и 11 години. Овие деца се занимаваат со питачење.

Етничка припадност	Пол		Возраст	
	М	Ж	М	Ж
Роми	1	1	11 години	9 години

Центарот за социјална работа не располага со Дневен центар за деца на улица и со децата се работи во самиот Центар, според план за третман со детето и со семејството.

По интервенција на Центарот за социјална работа двете деца се вклучени во образование и редовно посетуваат настава. Исто така, користат здравствена заштита. Семејствата на децата на улица користат социјална заштита.

Во 2013 година центарот во 2 случаи користел мерка Укажување спрема родителите и воедно спроведува стручно-советодавна работа, на почетокот еднаш неделно, а потоа еднаш во месецот.

Според податоците добиени од овој центар за социјална работа, во Дебар и Центар Жупа нема масовност од појава на деца на улица, но има голем број питачи – деца од други општини. Во јули 2014 година во соработка со Министерството за внатрешни работи биле евидентирани 5 деца, по што родителите биле предупредени и потоа вратени во нивните градови, за што се известени месно надлежните центри за социјална работа.

Центарот за социјална работа Дебар наведува дека постапувањето со децата во вакви случаи не е соодветно регулирано заради што смета дека ЈУ Завод за социјални дејности и Министерството за труд и социјална политика треба да изготват Упатство за постапување со децата и нивна заштита во вакви случаи.

ЈУ Меѓуопштински центар за социјална работа Гевгелија

Во Меѓуопштинскиот центар за социјална работа Гевгелија се евидентирани 2 деца на улица, Роми, на возраст од 8 месеци и 3,5 години, но се од друга општина, кои веднаш по нивното евидентирање се упатени на Клиника за детски болести-Скопје и биле сместени во СОС Детско село-Скопје, под непосредно старателство на Центарот.

Етничка припадност	Пол		Возраст	
	М	Ж	М	Ж
Роми	1	1	3,5 години	8 месеци

ЈУ Меѓуопштински центар за социјална работа Ресен

Во Меѓуопштинскиот центар за социјална работа Ресен е евидентирано 1 дете на улица, на возраст од 7 години кое се изјаснило како Египќанец. Детето било затекнато како питачи. Со него е работено од страна на стручен тим за малолетници, затоа што Центарот за социјална работа не располага со Дневен центар за деца на улица. Детето било вклучено во образование, поточно во второ одделение, живее со еден родител кој недоволно покажува грижа за детето и за неговото редовно образование. Родителот е корисник на социјална помош и со него се работи советодавно и стручно и укажано му е на пропустите во вршењето на родителското право. Воедно, писмено бил предупреден да го подобри однесувањето и грижата за детето, односно да се мотивира во извршувањето на родителските обврски.

Досега центарот не применил некоја поригорозна мерка спрема родител за деца на улица.

ОД ПОСЕТАТА НА ДНЕВНИТЕ ЦЕНТРИ ЗА ДЕЦА НА УЛИЦА

Народниот правобранител, во февруари 2015 година ги посети Дневните центри за деца на улица во Кисела Вода и Гази Баба, како и Дневниот центар за деца на улица на Здружението за заштита на правата на детето, во Шуто Оризари. Притоа, се стекна со сознание дека децата на улица и нивните семејства се евидентираат преку теренските стручни лица од центрите за социјална работа, во теренските акции, кои се спроведуваат во соработка со органите на Министерството за внатрешни работи.

За местото каде што се наоѓаат, односно каде што се видени деца на улица сами или заедно со нивните семејства, дојавуваат стручни тимови од центрите за социјална работа, кои работат на терен. Евидентирањето на затекнатото дете на улица и неговото семејство се врши од страна на стручно лице од центарот за социјална работа, кое е на терен, во присуство на униформирано лице од Министерството за внатрешни работи.

Овој начин на работа и пристап на центрите за социјална работа при евидентирањето, односно воспоставувањето на прв контакт со дете во ризик и неговите родители, според стручните лица од дневните центри, а и според Народниот правобранител не е соодветен и може да доведе до појава на страв и отпор кај родителите да дозволат детето да посетува дневен центар.

Децата во горенаведените дневни центри за деца на улица се со место на живеење во Гази Баба, Топанско поле, Инџиково и Шуто Оризари и секое утро стручни лица од Меѓуопштинскиот центар за социјална работа ги земаат и ги носат во дневен децат за деца на улица.

ДНЕВЕН ЦЕНТАР ЗА ДЕЦА НА УЛИЦА-ГАЗИ БАБА

При посетата на Дневниот центар за деца на улица во Гази Баба, затекнати се 9 деца на возраст од 4 до 7 години, кои во овој центар учат за основните хигиенски навики, се здобиваат со основни едукативни содржини, кои ќе им помогнат полесно да се вклучат во образовниот процес. Децата добиваат еден оброк, а често пати им се дава и облека. Дневниот центар за деца на улица располага со соодветно опремени и доволно големи и пространи за работа простории, за згрижување на околу 20 деца. Според стручните лица во центарот има потреба од дополнителен стручен и обучен персонал, како и од соодветни наставно-нагледни средства за работа со децата.

Во текот на 2014 година, Дневниот центар за деца на улица запишал во училиште 5 деца, како резултат на континуираната и посветена работа на стручниот тим со децата, но и со родителите.

Здравствената заштита на децата се одвива отежнато, поради тоа што дел од децата немаат соодветна документација или матичен лекар. Стручниот тим од дневниот центар ја потенцира недоволната комуникација на здравствените установи, која се одвива отежнато и влијае на добивањето на соодветна и навремена здравствена услуга за децата на улица.

ДНЕВЕН ЦЕНТАР ЗА ДЕЦА НА УЛИЦА-КИСЕЛА ВОДА

Дневниот центар за деца на улица во Кисела Вода е сместен во дел од просториите на Детската градинка „Весели цветови“, во општината Кисела Вода. При посетата, во Дневниот центар беа затекнати 7 деца. И во овој дневен центар децата кои го посетуваат учат основни едукативни вештини, одржување на хигиенските навики, а добиваат еден оброк дневно.

Стручните лица од дневниот центар во разговорот посочија дека децата кои го посетуваат центарот не секогаш може да си играат во дворот на градинката, поради отпорот на вработените во градинката кон овие деца. Најголем дел од времето децата го поминуваат внатре во центарот. За оваа состојба се известени раководни лица во ЈУ Меѓуопштинскиот центар за социјална работа на Град Скопје, а е направен и План на активности, односно посети на одредени институции и места од образовно-културен и забавен карактер за децата. Отпор

кон овие деца пројавуваат и општинските основни училишта во однос на запишување на децата.

ДНЕВЕН ЦЕНТАР ЗА ДЕЦА НА УЛИЦА- ШУТО ОРИЗАРИ

Дневниот центар за деца на улица во Шуто Оризари на Здружението за заштита на правата на детето, работи од 2006 година и се наоѓа во просториите на градинката „Снежана“ во општината Шуто Оризари.

Центарот работи со деца на улица од населбата Шуто Оризари, како и со нивното потесно семејство. Овој дневен центар, од страна на децата и нивните семејства е перцепиран како центар каде може да ги остварат своите потреби и да ги добијат потребните информации. Децата кои го посетуваат овој центар се од општината Шуто Оризари, а се евидентирани како деца кои се занимаваат со патачење. Една од целите на Дневниот центар е социјална инклузија на ромските деца и нивно отргнување од улиците, односно вклучување на децата во општественото живеење, а пред се во воспитно – образовниот процес.

Децата кои го посетуваат овој дневен центар добиваат еден оброк на ден, облека, обувки, знаења и вештини за одржување на хигиената преку креативно – едукативни работилници. Народниот правобранител беше известен дека во овој дневен центар децата и нивните семејства користат бања со топла вода, хигиенски средства и чиста облека, како и дека се планирани активности и се преземаат мерки за вклучување на сите деца во воспитно– образованиот процес.

Стручниот тим кој работи со децата ја следи нивната здравствена состојба, ги поттикнува да го изразат своето мислење, да стекнат самодоверба, самопочит, самовреднување и позитивен став кон себе и кон другите, а истовремено се дава психо-социјална и емоционална поддршка на семејствата на овие деца.

При посетата на Дневниот центар во Шуто Оризари беа затекнати 40 деца, на возраст од 4 до 16 години. Инаку, дневниот центар згрижува 91 дете, од кои 29 деца не се вклучени во образование, од причина што немаат соодветна документација, односно извод од матична книга на родени.

ЗАКЛУЧНИ ЗАБЕЛЕШКИ

1. Појавата деца на улица во Република Македонија е се уште присутна. Евиденција на овие деца се врши од страна на Меѓуопштинските центри за социјална работа, а стручните тимови кои работат со децата на улица имаат потреба од континуирани обуки за зајакнување на нивните капацитети и стручни вештини.
2. Во 17 Центри за социјална работа низ Републиката евидентирани се деца на улица од сите возрасни групи, при што најзастапени се деца од ромска етничка заедница, а дел од нив немаат изводи од матичната книга на родените.
3. Децата на улица најчесто живеат со двајцата или само со еден родител. Родителите на овие деца се со многу низок степен на образование,

- поголем број се неписмени, а егзистенцијата на семејството зависи од примањата кои во најголем дел се од социјална парична помош, родителски додаток за дете или посебен додаток.
4. Не се сите деца опфатени во образовниот процес. Дел од децата на улица се надвор од училишните клупи, поради проблемот со неевидентирање во матичната книга на родените, или пак од причина што ја надминале возраста за упис во прво одделение. Голем број од децата кои се запишани во образовниот процес, не го посетуваат редовно училиштето, а немаат ниту врсничка ниту менторска поддршка за успешна ресоцијализација.
 5. Дневен центар за деца на улица нема во сите градови каде што се евидентирани деца на улица, а и таму каде што има таков центар капацитетот не задоволува.

ПРЕПОРАКИ

1. Континуирано да се следи појавата на деца на улица, да се подобри начинот на водење евиденција и ажурирање на податоците од страна на центрите за социјална работа. Да се предвидат обуки, семинари и други начини на подобрување и зајакнување на знаењата, капацитетите и стручните вештини на лицата кои работата со децата на улица и со членовите на нивните семејства.
2. Континуирани средби и работа со семејствата на децата на улица, да се едуцираат децата, но и родителите за правата (вклучително и правата на детето), за обврската за правилен раст и развој на детето, како и прашања од различни области, заради подигнување на нивната свест за припадност на локалната и општествената заедница.
3. Центрите за социјална работа да преземаат превентивни мерки да се спречи деца од ризични семејства да станат деца на улица, обезбедување на соодветна заштита и правилно воспитување, подобрување на егзистенцијалните услови на семејствата кои имаат деца на улица, вработување на родителите на децата на улица, како и подобрување на квалитетот на живот на овие деца заради нивна социјална инклузија.
4. Да се преземат мерки за остварување на сите права на оваа категорија на деца на улица, особено во поглед на уписите во матичната книга на родени, здравствената заштита и правото на образование, со цел децата да бидат вклучени во образовниот процес и редовно да посетуваат настава. Исто така, да се изготват програми за образование на децата кои ја надминале возраста за упис во прво одделение, со што ќе се овозможи нивно вклучување во образовниот систем.
5. Поголема ангажираност на единиците на локална самоуправа, со цел да водат грижа за социјалните проблеми на населението, а посебно за заштита и остварување на правата на категоријата деца на улица. Да се отворат повеќе дневни центри во подрачјата каде што живее оваа

категорија на деца заради поголема достапност и работа со овие деца и нивното семејство, со цел ресоцијализација и реинтеграција на децата на улица и нивно ангажирање во корисни активности.

Прилог: Фотографији од Дневен центар за деца на улица во Шито Оризари-Скопје и Гази Баба-Скопје

